

KOYUNLARDA KUZULAMA ARALIĞININ KISALTILMASI OLANAKLARI

Mustafa KAYMAKCI,
Dr. Ercan KIZILAY
E.Ü. Ziraat Fakültesi

Koyun yetiştiriciliğinde verimliliği ve buna bağlı olarak kârlılığı oluşturan en önemli etkenlerden biri döl veriminin arttırılmasıdır. Döl veriminin arttırılmasında, diğer verimlerin iyileştirilmesinde olduğu gibi, yetiştiricinin elinde iki olanak vardır. Bunlardan birincisi genetik iyileştirme, diğeri de çevre koşullarının iyileştirilmesi çalışmalarıdır.

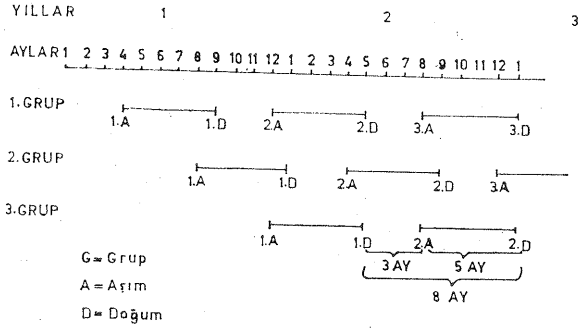
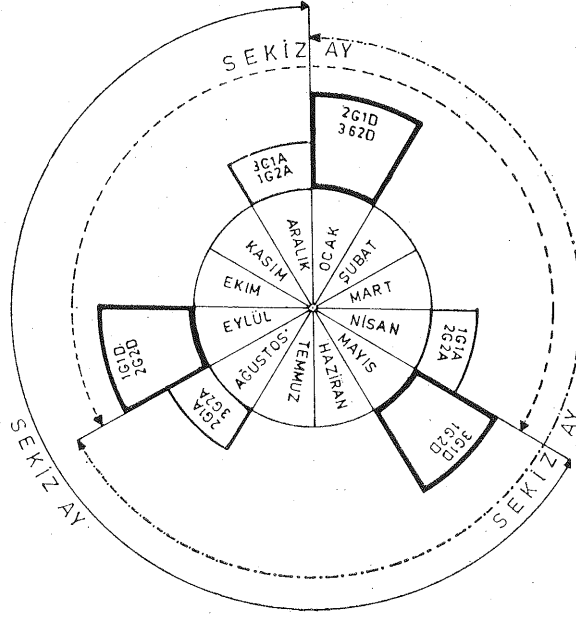
Koyunculukta döl veriminin arttırılmasında; bakım-yönetimle ilgili çevre koşullarının iyileştirilmesi çalışmaları arasında, kimi ülkelerde uygulamaya da aktarılan kuzulama aralığının kısaltılması, bir başka deyişle yılda birden fazla kuzulatma çalışmaları üzerinde de durulmaktadır. Bu çalışmalar, özellikle koyunların sağılmadığı ve işçi ücretlerinin yüksek düzeyde olduğu birçok ülkelerde geçerlilik kazanmıştır.

Kuzulama aralığının kısaltılması çalışmalarında yetiştirici, ya bir yılda iki kuzulatma, ya da iki yılda üç kuzulatma yöntemlerine başvurur.

Bir yılda iki kuzulatma:

Koyunlar doğurduktan sonraki ilk ay içinde çiftleştirildikleri ve gebe kaldıkları taktirde, bir yıl içinde iki kez kuzulamaları kuramsal olarak olanaklıdır. Bununla birlikte koyunların çoğunda kızgınlık, mevsime bağlı olarak yılın belirli döneminde görülür ve bu nedenle yılda bir kez kuzulayabilirler. Fin ve Romanov koyunu gibi kimi Kuzey Avrupa ırklarında ise yılın her mevsiminde kızgınlık görülmektedir. Bu koyunlar olağan koşullarda yılda iki kez kuzulamaktadırlar.

2YILDA 3 KUZULATMA YÖNTEMİ

Bir yıl içinde bir koyunun iki doğum yapabilmesi için birinci doğumun ardından kimi önlemler alınarak koyunun kısa zamanda kuruya çıkması gerekmektedir. Bu amaçla yeni doğmuş bir koyunun kuzusu ertesi gün anadan ayrılmaktadır. İlk aşamada ana koyuna besleme düzeyi düşük yem verilmekte, sulu yemler kesilmekte ve çok kısa bir süre içinde (1-2 gün) kuruya çıkması sağlanmaktadır. Koyun kuruya çıktıktan sonra yoğun bir yemleme yapılarak en kısa zamanda kızgınlık göstermesine ve gebe kalmasına çalışılmaktadır. Bu uygulamada kuzular hemen analarından ayrıldığından mutlak olarak yapay sülle besleme zorunluluğu vardır.

Bir yılda iki kuzulatmaya yönelik çalışmalar çoğunlukla hormonal etkilerden yararlanarak (Hormon uygulamayla istenilen dönemlerde kızgınlık sağlanabilir) iyi bir yemleme düzeniyle yürütülmektedir. Rusya'da Karagül koyunları üzerinde bu uygulamayla yılda birden fazla kuzulatma çalışmaları sürdürülmektedir. Bilindiği gibi, Karagüllerde yapılan çalışmalar, kürk üretimini amaçlamaktadır.

İki yılda üç kuzulatma :

Bu yöntemin uygulanması çeşitli şekillerde olanaklıdır.

1. Aynı sürü içinde yılda iki kez ve yılda bir kez kuzulatmanın olmasıyla, ortalama iki yılda üç kuzulatma sağlanabilir. Bu yöntemde önce, sürüdeki koyunlar iki kümeye ayrılır. Birinci yılda kümelerden birincisinde iki kez, ikincisinde bir kez kuzulatma sağlanır. İkinci yılda ise ilk yıl iki kuzulatmaya alınan küme bir kuzulatmaya, bir kuzulatmaya alınan küme ise iki kez kuzulatmaya alınır. Bu uygulamayla bir sürüde iki yılda üç kuzulama sağlanmaya çalışılır. Koyunların nöbetleşerek bir yılda iki kez kuzulatırılması, vücutlarında oluşabilecek aksaklıkların giderilmesi içindir. Bu şekil bir uygulamada kuzuların mutlak olarak yapay sütle beslenmesi gerekir.

2. Koyunların kuzuladıktan 3 ay sonra koça verilmesi ile daha önceki doğumdan ortalama 8 ay sonra kuzulatma sağlanabilir. İki yılda 3 kez kuzulatmanın sekizer aylık aralıklarla tasarlanması, otlak alanları yeterli işletmeler için daha uygun bir yöntemdir. Bu yöntemde kısa bir emzirmeden sonra, kuzular analarından ayrılmaktadır. Buna koşut olarak koyunlarda eksik sağım ve yoğun bir yemleme uygulanarak, doğumu izleyen 2-3 ay içinde kızgınlık sağlanmaya çalışılmaktadır. Bilindiği gibi, koyunlarda doğumla ilk kızgınlık arası sürenin kısaltılmasına, emzirme olumsuz, yemleme ve eksik sağım olumlu etki yapmaktadır. Kuzuların süt emme süresi olarak, olağan koşullarda 6-8 haftalık süre yeterlidir. Bu uygulamalarda kuzular, iki haftadan sonra karma yeme ve iyi nitelikte kuru ota alıştırılmakta, böylece kuzuların erkenden yem yemeye alışkanlıkları ve dolaylı olarak da sindirim organlarının gelişmeleri sağlanabilmektedir. Görüleceği gibi iki yılda üç kuzulatmanın sekizer aylık aralıklarla uygulanmasında, kuzuların yapay sütle beslenmesine gereksinim duyulmayabilir.

Koyunlarda kızgınlığı toplamak amacıyla aşımından öncede 15-20 baş koyuna bir arama koçu düşecek sayıda sürüye arama koçu salınmalıdır. Aşım döneminde ise sürüde sabah ve akşam

(koyunların otlığa çıkış ve dönüşlerinde) kızgınlık aranmalıdır. Yüksek düzeyde gebelik ve ikizliği sağlamak amacıyla da kızgınlık gösteren koyunların iki kez aşırılması yararlıdır.

Kuzu verimini arttırmak için uygulanan yılda iki doğum veya iki yılda üç doğum konuları, özellikle koyunların sağlanmadığı, İngiltere, Almanya ve diğer Kuzey Avrupa ülkelerinde önem kazanan konulardır. Koyun sütünün iyi kazanç sağladığı Akdeniz ülkelerinde ve yurdumuzda koyunlarda kuzulama aralığının kısaltılması çalışmaları yetiştiricilerin yeterli ilgisini çekmeyebilir. Bu uygulamalar gelir gider ve ekonomik hesaplarla ilgilidir. Bununla birlikte, yurdumuzda, yıllara göre değişen kurbanlık gereksiniminin karşılanmasında ve mevsimlere göre kuzu eti piyasasında görülen sıkıntıların giderilmesinde kimi çalışmalara gerek vardır. Böyle bir yaklaşımla iki yılda üç kuzulatma olanakları ele alınarak, bu uygulamaların geçerliliği araştırılmalıdır.

Koyunlarda kuzulama aralığının kısaltılması olanaklarını araştırmak amacıyla TBTA Batı Anadolu Koyun-Keçi Zootekni Araştırma Ünitesi, Prof. Dr. Reşit SÖNMEZ'in yönetiminde Kıvırcık koyunları üzerinde bir çalışmaya başlamış bulunmaktadır. Çalışmada uygulanan iki yılda üç kuzulatma yöntemi şeklinde görülmektedir.

Çalışmada, doğumların dağıtılması içinde sürüde; Nisan (1 Dönem), Ağustos (2. Dönem), Aralık (3. Dönem) olmak üzere 3 kez koç katımı yapılacaktır. Nisan, Ağustos, Aralık aylarında kızgınlık gösteren ve gebe kalanlar sırasıyla Eylül, Ocak ve Mayıs aylarında doğum yapacaklardır. Aşımlar, Elde Aşım şeklinde olacaktır. Aşım süresinin 30 günde sınırlandırılması tasarlanmıştır. Bu süre içinde kızgınlık göstermiyen ve dönen koyunlar diğer dönemlere aktarılacaktır. Böylelikle sürüde kırsırlık en düşük bir düzeye inebileceği gibi, aşımlar ile doğumların içiçe girmesi önlenecektir. Araştırmada koyunlara aşım- dan 3 hafta önceden başlamak ve aşım- da da devam etmek üzere Ek Yemleme (Flushing) yapılacaktır. Anılan Çalışmada iki yılda üç kuzulatma olanağının araştırılması yanında, görüldüğü gibi, aşımların mevsimlere dağıtılarak, döl (kuzu) verimi yönünden en uygun aşım dönemleri de saptanacaktır. Buna bağlı olarak Kıvırcık koyunlarında mevsime ve yaşa göre kızgınlığın değişimi ve kuzulama aralığının kısaltılmasında hormon uygulamanın gerekli olup olmadığı araştırılacaktır. Bu arada doğumların toplulaştırılması (Senkronizasyonu) konusunda uygulanabilecek yolların araştırılması da önem kazanmaktadır.